

Олександр САЛО,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ,
старший оперуповноважений з ОВС ВВБ територіальних органів ДФС у
Чернігівській області ГУ ДФС у Чернігівській області

СУТНІСТЬ, ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО СТАТУСУ ПІДРОЗДІЛІВ ВНУТРІШНЬОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

У статті аналізується сутність, зміст та структура оперативно-розшукового статусу підрозділів внутрішньої безпеки Державної фіскальної служби України (далі – ДФС України). Встановлено, що оперативно-розшуковий статус підрозділів внутрішньої безпеки це нормативно закріплена система прав, обов'язків, юридичної відповідальності оперативних підрозділів внутрішньої безпеки ДФС України, які обумовлені їх основними завданнями, що зводяться до 1) забезпечення заходів щодо запобігання корупції й контролю за їх реалізацією в апараті ДФС України, її територіальних органах, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери її управління, у межах передбачених законом повноважень; 2) встановлення правил поведінки посадових осіб ДФС України та контроль за їх виконанням; 3) забезпечення у ДФС України та її територіальних органах безпеки діяльності, а також державних службовців та працівників від протиправних посягань, пов'язаних із виконанням ними службових обов'язків.

Ключові слова: підрозділи внутрішньої безпеки, оперативно-розшукова діяльність, оперативно-розшуковий статус, права, обов'язки, відповідальність.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Актуальність завдань, що покладені на підрозділи внутрішньої безпеки ДФС України, виносить на порядок денний питання визначення правового статусу зазначених підрозділів. Побудова правової держави є неможливою без розроблення ефективної фіскальної системи. Питання запобігання та протидії корупційним правопорушенням у податкових органах набуває особливої уваги [1, с. 49].

У своїй попередній публікації ми намагались з'ясувати ряд категоріальних понять, а саме: «статус», «правовий статус», «оперативно-розшуковий статус», що дозволяє визначити місце і роль підрозділів внутрішньої безпеки ДФС України в структурі суб'єктів оперативно-

розшукової діяльності [2, с. 256]. Принагідно відзначимо, що визначення сутності термінологічного апарату є запорукою успішного наукового пошуку. Отже здійснимо спробу системного аналізу вказаних термінів та наведемо власне їх розуміння. У подальшому буде проведено більш детальний аналіз понятійного апарату.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення сформульованої проблеми та на які опирається автор. Проблеми оперативно-розшукової діяльності в різні роки були предметом дослідження значної когорти як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, таких як: К. В. Антонов, О. М. Бандурка, Б. І. Бараненко, Р. С. Белкін, П. Д. Біленчук, В. О. Біляєв, І. Г. Богатирьов, В. І. Галаган, С. Г. Галючек, В. О. Глушков, О. М. Гордієнко, В. Я. Горбачевський, М. Л. Грібов, А. А. Гриненко, В. М. Гринчак, О. М. Джужа, Е. О. Дідоренко, О. Ф. Долженков, Г. О. Душейко, В. П. Захаров, А. В. Іщенко, М. О. Кисельов, А. М. Кислий, О. В. Кириченко, І. П. Козаченко, О. І. Козаченко, С. М. Матвійчук, Д. Й. Никифорчук, С. І. Ніколаюк, С. В. Обшалов, Ю. Ю. Орлов, В. Л. Ортинський, М. А. Погорецький, В. Д. Пчолкін, Е. В. Рижков, В. Г. Самойлов, І. В. Сервецький, Г. П. Середа, Є. Д. Скулиш, О. П. Снігерьов, М. В. Стоцак, М. П. Стрельбицький, О. Є. Судаков, В. Є. Тарасенко, В. Ф. Усенко, С. І. Халимон, Ю. Е. Черкасов, В. О. Черепанов, М. П. Шилін, І. Р. Шинкаренко, В. В. Шендрик, М. Є. Шумило та інших.

Теоретичні напрацювання зазначених учених безсумнівно збагатили теорію оперативно-розшукового права, були, є і будуть підґрунтям для подальших наукових розвідок.

У наявних наукових розвідках переважно розглядається адміністративно-правовий статус правоохоронних органів чи їх структурних підрозділів. Переважна більшість учених, таких як М. І. Ануфрієв, В. П. Ворущило, В. В. Гарбузов, В. В. Гурін, Д. О. Кобзін, І. О. Колінко, П. Б. Коптев, Д. М. Корнієнко, Ю. В. Корнєєв, Р. Я. Лунга, В. В. Марков, І. Л. Машковська, Р. С. Мельник, О. П. Нагорний, В. В. Новіков, Є. Я. Оспіщев, С. І. Пічкурєнко,

Є. Б. Приймак, О. В. Ряшко, О. Ю. Синявська, С. О. Сафронов, О. Ю. Секереш, А. А. Стародубцев, О. С. Тулаєв, К. Л. Федоров, В. В. Шендрик вивчали проблеми діяльності підрозділів внутрішньої безпеки органів внутрішніх справ (поліції). Отже, теоретичні та практичні питання діяльності підрозділів внутрішньої безпеки ДФС України залишились поза увагою вчених, що і обумовлює актуальність нашого дослідження. Дана стаття є продовженням нашого дослідження, що було започатковане у попередній публікації, де було сформульовано проблему оперативно-розшукового статусу підрозділів внутрішньої безпеки ДФС України [2].

Метою статті є аналіз сутності, змісту та структури оперативно-розшукового статусу підрозділів внутрішньої безпеки ДФС України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Першим основним терміном для аналізу нами обрано поняття «статус». Указаний термін має латинське походження «status», його буквальний переклад означає становище, стан когонебудь або чого-небудь [3, с. 335]. Відповідно до Великого тлумачного словника сучасної української мови під «статусом» розуміють правове становище громадян, державних і громадських органів, міжнародних організацій тощо [4, с. 1387]. У радянському енциклопедичному словнику під «статусом» розуміють правове положення (сукупність прав та обов'язків) громадян або юридичної особи [5, с. 1263]. У новітньому словнику іноземних слів та висловів під «статусом» розуміють становище людини чи групи людей у суспільстві чи його частині; залежить від економічних, професійних, етнічних та інших ознак; розрізняють «визначений» (успадкований) і той, якого «досягають» (завдяки особистим зусиллям людини) [6, с. 761].

Таким чином, розуміння поняття «статусу» не приведене до загального знаменника хоча більшість джерел вказують на те, що це певний стан людини, групи людей або юридичних осіб тощо.

У свою чергу юридичний енциклопедичний словник поняття «статус» тлумачить як правове становище суб'єкта права – громадянина або юридичної особи, що характеризується і визначається його організаційно-правовою

формою, статутом, свідоцтвом про реєстрацію, правами і обов'язками, відповідальністю, повноваженнями, що впливає із законодавчих та нормативних актів [7, с. 601]. Отже юристи в поняття «статус» вкладають додаткові ознаки, такі, як права, обов'язки, відповідальність, повноваження суб'єкта.

Поняття правового статусу будь-якої юридичної особи передбачає юридично закріплений статус суб'єкта в суспільстві, що знаходить своє вираження в комплексі прав та обов'язків. Найпоширенішим визначенням правового статусу є таке – це система законодавчо встановлених та гарантованих державою прав, свобод, законних інтересів і обов'язків особи [8]. Правовий статус як юридична категорія не лише визначає стандарти можливої та необхідної поведінки, що встановлює ступінь взаємодії держави, суспільства та особи, а й забезпечує нормальну життєдіяльність соціального середовища [9, с. 95].

Здійснимо аналіз поняття «оперативно-розшуковий статус». У спеціальній юридичній літературі з питань оперативно-розшукової діяльності зазначений термін практично не використовується. У переважній більшості вчені послуговуються словосполученням «юридичний (правовий) статус суб'єктів оперативно-розшукової діяльності» [10, с. 186]. Основними ознаками (елементами) оперативно-розшукового статусу виділяють, права (компетенція), обов'язки, відповідальність. Авторський колектив навчального посібника «Основи оперативно-розшукової діяльності» відповідно до рівнів нормативно-правового регулювання виділяють такі різновиди правового статусу оперативних підрозділів: конституційний; кримінально-процесуальний; оперативно-розшуковий; трудовий; цивільний; адміністративний; міжнародно-правовий; інші [11].

Таким чином, основними елементами оперативно-розшукового статусу є правосуб'єктність, права підрозділу, обов'язки підрозділу, юридична відповідальність, гарантії правового статусу.

Одним із основних законодавчих актів, що визначає правовий статус

оперативних підрозділів, є Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність». Але оскільки діяльність оперативно-розшукових підрозділів в переважній більшості носить закритий (негласний) характер, значна частина суспільних відносин конкретизована відомчими підзаконними нормативно-правовими актами. Такі нормативно-правові акти визначають спеціальні форми, методи, сили та засоби здійснення оперативно-розшукової діяльності, порядок проведення окремих оперативно-розшукових заходів тощо [11].

Отже, держава в особі законодавчого органу встановлює у відповідних нормативно-правових актах (законах, підзаконних актах, відомчих документах) правовий статус того чи іншого органу, у тому числі й підрозділів внутрішньої безпеки ДФС України.

Таким чином, правовий статус оперативних підрозділів можна визначити як закріплену в нормативно-правових актах (законах) систему законодавчо встановлених та гарантованих державою прав, обов'язків та юридичної відповідальності уповноважених на здійснення оперативно-розшукової діяльності підрозділів.

Отже, у юридичній літературі усталеним є підхід, коли правовий статус розглядають як сукупність прав та обов'язків фізичних чи юридичних осіб [12, с. 44], як сукупність усіх прав, обов'язків та законних інтересів суб'єктів права [13, с. 342–343], як нормативно закріплене становище суб'єкта в суспільстві [13, с. 274]. Ґрунтуючись на наведених позиціях вчених, необхідно нагадати, що будь-який правовий статус повинен бути нормативно закріпленим. Виходячи із вказаної тези, необхідно зазначити, що оперативно-розшуковий статус підрозділів внутрішньої безпеки знаходить своє відображення у законодавчих та підзаконних нормативно-правових актах. А значить оперативно-розшуковий статус є похідним від правового статусу.

Системний аналіз понятійного апарату, як от «статус», «правовий статус», «оперативно-розшуковий статусу» – дає нам можливість здійснити спробу наведення авторського визначення оперативно-розшукового статусу підрозділів внутрішньої безпеки ДФС України. Оперативно-розшуковий статус

підрозділів внутрішньої безпеки ДФС України – це нормативно закріплена система прав, обов'язків, юридичної відповідальності оперативних підрозділів внутрішньої безпеки ДФС України, які обумовлені їх основними завданнями, що зводяться до 1) забезпечення заходів щодо запобігання корупції й контролю за їх реалізацією в апараті ДФС України, її територіальних органах, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери її управління, у межах передбачених законом повноважень; 2) встановлення правил поведінки посадових осіб ДФС України та контроль за їх виконанням; 3) забезпечення у ДФС України та її територіальних органах, безпеки діяльності, а також державних службовців та працівників від протиправних посягань, пов'язаних із виконанням ними службових обов'язків.

Грунтуючись на результатах аналізу спеціальної літератури зазначимо, що основними елементами оперативно-розшукового статусу підрозділів внутрішньої безпеки ДФС України є такі: завдання (юридично оформлені), компетенція, організаційно-правова форма (утворення, реорганізація, ліквідація, реквізити), юридична відповідальність. Зважаючи на наведені елементи висвітлимо зміст та структуру оперативно-розшукового статусу підрозділів внутрішньої безпеки ДФС України.

Вивчення цього питання можливе шляхом системного аналізу відомчих нормативно-правових актів ДФС України, а саме «Положення про Головне управління внутрішньої безпеки Державної фіскальної служби України», затверджене наказом ДФС України від 19.02.2016 № 148 [14].

Це Положення визначає організаційно-правову структуру підрозділів внутрішньої безпеки ДФС України та їх правовий статус.

Загальні положення вказаного нормативно-правового акту визначають, що Головне управління внутрішньої безпеки (далі – ГУВБ) є самостійним структурним підрозділом ДФС України та оперативним підрозділом податкової міліції, підконтрольним та підзвітним безпосередньо Голові ДФС України.

До складу ГУВБ входять підпорядковані управління (відділи) ГУ ДФС в областях, м. Києві та Офісу великих платників податків ДФС України. До

структури ГУВБ входить відділ оперативної розвідки управління оперативного забезпечення (далі – ВОР). Начальник та особовий склад ВОР підпорядкований, підконтрольний та підзвітний безпосередньо начальнику ГУВБ і, крім виконання завдань і функцій, визначених цим Положенням, здійснює оперативно-розшукову діяльність, спрямовану на запобігання корупції серед працівників внутрішньої безпеки.

Однією із особливостей правового статусу підрозділів внутрішньої безпеки ДФС України є те, що ГУВБ підпорядковується безпосередньому Голові ДФС України. Таке підпорядкування викликане спеціальними завданнями, що покладаються на вказані підрозділи і обумовлене необхідністю виключення можливості впливати на співробітників підрозділів внутрішньої безпеки на місцях керівниками територіальних органів ДФС України.

Фактично загальні положення вказаного документу визначають структуру підрозділів внутрішньої безпеки ДФС України. Під «структурою» можна розуміти внутрішню побудову, що утворюється сукупністю елементів цієї системи та взаємозв'язків між ними. При цьому складність структурної побудови визначається головним чином не переліком його складових елементів, а саме множинністю і різноманітністю їх фактичних взаємозв'язків [15, с. 212].

Як нами вже зазначалось, завдання підрозділів внутрішньої безпеки є одним із важливих елементів оперативно-розшукового статусу цих підрозділів. Термін «завдання» у Великому тлумачному словнику сучасної української мови тлумачиться як наперед визначений, запланований для виконання обсяг роботи, справа і т. ін.; настанова, розпорядження виконати певне доручення; те, що хочуть здійснити [4, с. 378].

Основними завданнями підрозділів внутрішньої безпеки ДФС України є: забезпечення заходів щодо запобігання корупції і контроль за їх реалізацією в апараті ДФС, її територіальних органах, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери її управління, у межах передбачених законом повноважень;

встановлення правил поведінки посадових осіб ДФС та контроль за їх виконанням;

забезпечення у ДФС та її територіальних органах безпеки діяльності, а також державних службовців та працівників від протиправних посягань, пов'язаних із виконанням ними службових обов'язків [14].

Проте, на нашу думку, вказані основні завдання виписані дещо в загальній формі і їх конкретизація здійснена в наступних розділах Положення шляхом конкретизації функцій та процедур, які здійснюють підрозділи внутрішньої безпеки ДФС України.

Аналіз Положення про ГУВБ ДФС України дає можливість виокремити ті функції і процедури, які є одним із основних елементів оперативно-розшукового статусу підрозділів внутрішньої безпеки (компетенція). Термін компетенція відповідно до Великого тлумачного словника сучасної української мови відносно юридичної особи тлумачиться як такий, що має певні повноваження; повноправний, повновладний [4, с. 560].

Компетенція органів державної влади, на думку вчених у галузі теорії держави і права, це сукупність владних повноважень (прав і обов'язків), юридичної відповідальності й предметів відання (функціонального призначення) закріплених законами та підзаконними актами [16, с. 594].

Отже, функції та процедури, що здійснюються підрозділами внутрішньої безпеки ДФС України, складають їх компетенцію як суб'єктів оперативно-розшукової діяльності і утворюють оперативно-розшуковий статус.

До таких компетенцій належать:

здійснення оперативно-розшукової діяльності, спрямованої на запобігання, виявлення та припинення кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності працівників ДФС та її територіальних органів, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери її управління;

розгляд та перевірка звернень щодо можливих корупційних, пов'язаних з корупцією та інших правопорушень у сфері службової діяльності працівників

ДФС та її територіальних органів, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери її управління;

збір та аналіз інформації про факти правопорушень у сфері службової діяльності, вчинених працівниками ДФС та її територіальних органів, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери її управління, виявлення причин та умов, що їм сприяли, вжиття заходів щодо їх усунення, облік осіб, притягнутих до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень;

забезпечення у ДФС та її територіальних органах безпеки діяльності, а також державних службовців та працівників від протиправних посягань, пов'язаних із виконанням ними службових обов'язків;

забезпечення безпеки працівників під час проведення слідчих (розшукових) дій у рамках досудового розслідування та реалізації матеріалів оперативно-розшукових справ;

вжиття заходів щодо недопущення проникнення злочинних елементів до ДФС та її територіальних органів;

участь у проведенні спеціальної перевірки щодо осіб, які претендують на заняття посад в ДФС та її територіальні органи;

організація та проведення роботи щодо протидії залучення працівників ДФС та її територіальних органів у протиправну діяльність;

участь у проведенні заходів щодо виявлення можливих каналів витоку відомостей, що становлять державну таємницю, та конфіденційної інформації з ДФС та її територіальних органів;

здійснення заходів щодо захисту працівників ДФС та його територіальних органів від протиправних посягань, пов'язаних з виконанням службових обов'язків;

виявлення причин і умов, що сприяли вчиненню кримінальних та інших правопорушень у сфері оподаткування, митній та бюджетній сферах, вжиття заходів щодо їх усунення (виконується у частині виявлення корупційних та інших правопорушень у сфері службової діяльності, усунення причин та умов,

що їм сприяли);

застосування форм і методів оперативно-розшукової діяльності (виконується у частині виявлення корупційних та інших правопорушень у сфері службової діяльності, усунення причин та умов, що їм сприяли);

взаємодія зі слідчими підрозділами фінансових розслідувань ДФС, іншими правоохоронними органами з питань боротьби із кримінальними правопорушеннями у сфері оподаткування, митній та бюджетній сферах (виконується у частині виявлення корупційних та інших правопорушень у сфері службової діяльності, усунення причин та умов, що їм сприяли);

організація взаємодії оперативних підрозділів з іншими структурними підрозділами ДФС для встановлення місцезнаходження платника податків, учасника зовнішньоекономічної діяльності, громадянина, у діях якого вбачаються ознаки злочину або правопорушення (виконується у частині виявлення корупційних та інших правопорушень у сфері службової діяльності, усунення причин та умов, що їм сприяли);

розшук осіб, які переховуються від слідства та суду;

контроль за веденням оперативно-розшукових справ щодо розшуку осіб, які переховуються від слідства та суду;

забезпечення взаємодії з Національним бюро Інтерполу в Україні та іншими правоохоронними органами іноземних держав із питань розшуку осіб, що переховуються від слідства та суду;

організація та контроль за оперативно-розшуковою діяльністю щодо затриманих та заарештованих у ізоляторах тимчасового утримання та слідчих ізоляторах за підозрою у скоєнні кримінальних правопорушень та інших правопорушень у сфері оподаткування, митній і бюджетній сферах;

організація роботи з негласним апаратом;

ведення справ оперативного обліку;

організація проведення оперативно-технічних заходів та заходів з оперативного документування;

забезпечення контролю за використанням коштів за спеціальним кодом

кошторису ДФС;

виконання письмових доручень слідчих, указівок прокурора, ухвал слідчого судді та суду про проведення негласних слідчих дій та оперативно-розшукових заходів;

організація взаємодії зі слідчими підрозділами фінансових розслідувань, іншими правоохоронними органами при провадженні оперативно-розшукової діяльності;

організація проведення оперативно-розшукових заходів із виявлення і припинення фактів незаконного виготовлення та обігу підакцизних товарів;

організація оперативно-розшукових заходів щодо виявлення організованих злочинних угруповань, які утворюють суб'єкти господарювання з ознаками фіктивності та здійснюють незаконну конвертацію коштів, мінімізують податкові зобов'язання;

організація та здійснення профілактики правопорушень;

проведення негласних слідчих (розшукових) дій (виконується у частині виявлення корупційних та інших правопорушень у сфері службової діяльності, усунення причин та умов, що їм сприяли). Відповідно до Положення, підрозділи внутрішньої безпеки ДФС України мають право проводити наступні негласні слідчі (розшукові) дії:

втручання з дозволу слідчого судді у приватне спілкування;

накладення арешту на кореспонденцію особи за вказівкою слідчого судді;

огляд і виїмка затриманої кореспонденції;

зняття, з дозволу слідчого судді, інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, аудіо-, відеоконтроль особи;

зняття, з дозволу слідчого судді, інформації з електронних інформаційних систем;

дослідження інформації, отриманої при застосуванні технічних засобів;

обстеження, з дозволу слідчого судді, публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи;

установлення, з дозволу слідчого судді, місцезнаходження радіоелектронного засобу;

візуальне спостереження, з дозволу слідчого судді, за особою, річчю або місцем;

здійснення, з дозволу слідчого судді, аудіо-, відеоконтролю місця, спостереження за особою;

здійснення контролю за вчиненням злочину у визначеному законом порядку;

прийняття рішень про виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації;

використання заздальгідь ідентифікованих (помічених) або несправжніх (імітаційних) засобів;

створення та використання спеціально утворених підприємств, установ, організацій;

негласне отримання, з дозволу слідчого судді, зразків, необхідних для порівняльного дослідження;

використання конфіденційного співробітництва [14].

Відповідно до ст. 5–1 Закону України про оперативно-розшукову діяльність, підрозділи внутрішньої безпеки здійснюють взаємодію з податковими та правоохоронними органами інших держав, офіцерами зв'язку при дипломатичних представництвах, міжнародними правоохоронними організаціями та місіями, зокрема Робочим апаратом Укрбюро Інтерполу тощо. До функцій підрозділів внутрішньої безпеки в аспекті міжнародного співробітництва можна віднести наступне:

надання допомоги працівникам оперативних підрозділів під час їх перебування в закордонних відрядженнях щодо встановлення контактів з правоохоронними службами іноземних держав;

опрацювання запитів оперативних підрозділів щодо надання інформації податковим та правоохоронними органами іноземних держав, запитів (у межах

компетенції) податкових та правоохоронних органів іноземних держав, опрацювання та підготовка відповідей на такі запити;

забезпечення інших форм допомоги, передбачених міжнародними договорами.

Підсумовуючи викладені компетенції підрозділів внутрішньої безпеки ДФС у сфері оперативно-розшукової діяльності, робимо, що вони мають розгалужену систему повноважень, які дають можливість здійснювати повною мірою оперативно-розшукову функцію. Таким чином під «компетенцією» необхідно розуміти закріплені нормативно-правовими актами повноваження підрозділів внутрішньої безпеки у сфері здійснення оперативно-розшукової діяльності.

Наступним елементом оперативно-розшукового статусу підрозділів внутрішньої безпеки є організаційно-правова форма (утворення, реорганізація, ліквідація, реквізити). Відповідно до Закону України «Про центральні органи виконавчої влади», міністерства, служби, агентства, інспекції є юридичними особами публічного права, ДФС України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів і яка реалізує державну податкову політику, державну політику в сфері державної митної справи тощо. Відповідно до ст. 19 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади», керівник ЦОВВ має вносити міністрові пропозиції щодо утворення в межах граничної кількості державних службовців та працівників центрального органу виконавчої влади і коштів, передбачених на його утримання, а також щодо ліквідації, реорганізації Кабінетом Міністрів України територіальних органів центрального органу виконавчої влади, які є юридичними особами публічного права. Отже, підрозділи внутрішньої безпеки ДФС України утворені керівником ДФС, проте вони не є самостійними юридичними особами публічного права, а є структурним підрозділом ДФС України. Звідси такі елементи організаційно-правової форми, як утворення, реорганізація та ліквідація відбуваються за рішенням керівника ЦОВВ.

Останнім елементом оперативно-розшукового статусу підрозділів внутрішньої безпеки ДФС України є юридична відповідальність. За галузями права юридична відповідальність поділяється на такі види: конституційно-правова; кримінальна, адміністративна; цивільно-правова; дисциплінарна та матеріальна.

Включення юридичної відповідальності до структури правового статусу підрозділів внутрішньої безпеки може викликати певну дискусію. Перш за все це пов'язано з тим, що підрозділ внутрішньої безпеки не може бути суб'єктом, до якого можна застосовувати заходи державного примусу, в розумінні юридичної відповідальності. Проте оперативно-розшукову функції в підрозділах внутрішньої безпеки виконують працівники тобто суб'єкти оперативно-розшукової діяльності, на яких Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» покладається також і відповідальність за порушення прав та свобод громадян при здійсненні оперативно-розшукової діяльності.

Виходячи з цієї позиції, слід звернути увагу на тезу Ю. О. Тихомирова, який зазначає, що відповідальність є обов'язковим елементом правового статусу державного органу, який реалізує повноваження та приймає рішення [17, с. 28]. Таким чином забезпечується дотримання одного із основних принципів поділу влади – система стримувань і противаг.

Така система стримувань і противаг закріплена в ст. 9 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», і має своє поширення на будь-який суб'єкт оперативно-розшукової діяльності. Зміст цих обмежень зводиться до того, що у кожному випадку наявності підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності заводиться оперативно-розшукова справа. Отже проведення будь-яких оперативно-розшукових заходів, що тимчасово можуть обмежувати конституційні права та свободи не може здійснюватись поза межами оперативно-розшукових справ. Тимчасове обмеження прав і свобод повинно мати винятковий і тимчасовий характер і може застосовуватись лише за рішенням слідчого судді з метою виявлення, попередження чи припинення тяжкого або особливо тяжкого злочину та у випадках, передбачених

законодавством України, з метою захисту прав і свобод інших осіб, безпеки суспільства.

На ЦОВВ, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, покладається функція здійснення контролю за такою діяльністю.

У випадках порушення прав і свобод людини або юридичних осіб в процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності, а також у разі, якщо причетність до правопорушення особи, щодо якої здійснювались оперативно-розшукові заходи, не підтвердилась, ЦОВВ, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику зобов'язаний невідкладно поновити порушені права і відшкодувати заподіяні матеріальні та моральні збитки в повному обсязі.

Окрім цього, законом передбачене право громадян України та інших осіб отримувати у встановленому законом порядку від органів, на які покладено здійснення оперативно-розшукової діяльності, письмові пояснення з приводу обмеження їх прав і свобод та оскаржити ці дії.

Таким чином, ст. 9 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» змістовно регламентує гарантії законності при здійсненні оперативно-розшукової діяльності та покладає на ЦОВВ, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику здійснення відомчого контролю за суб'єктами такої діяльності в тому числі підрозділами внутрішньої безпеки.

Висновки. Проведений аналіз нормативно-правових актів, які визначають оперативно-розшуковий статус підрозділів внутрішньої безпеки ДФС України засвідчує необхідність перегляду нормативно-правової основи діяльності таких органів. Назріла необхідність проведення реформи підрозділів внутрішньої безпеки ДФС України у світлі створення національної служби економічних розслідувань. Від ефективності діяльності підрозділів внутрішньої безпеки ДФС України залежить ефективність функціонування системи органів доходів і зборів країни.

Список використаної літератури

1. Клімова С. М., Книженко М. О. Запобігання корупції в органах Державної фіскальної служби України. *Теорія та практика державного управління*. Харків, 2014. Вип. 4 (47). С. 49–55.
2. Сало О. П. Підрозділи внутрішньої безпеки Державної фіскальної служби України як суб'єкти оперативно-розшукової діяльності: постановка проблеми. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2017. № 2. С. 256–265.
3. Юридический энциклопедический словарь / под ред. А. Я. Сухарева. М. : Сов. энциклопедия., 1987. 720 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2007. 1728 с.
5. Советский энциклопедический словарь. 2-е изд. Абашидзе И. В., Азимов П. А., Бажан М. П., Белов А. Ф., и др. / гл. ред. А. М. Прохоров. М. : «Советская Энциклопедия», 1982. 1600 с.
6. Новейший словарь иностранных слов и выражений. Мн. : Харвест, М. : ООО «Издательство АСТ», 2001. 1976 с.
7. Барахин А. Б. Большой юридический энциклопедический словарь. М. : Книжный мир, 2005. 720 с.
8. Зайчук О. В. та ін. Теорія держави і права. Академічний курс : підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 685 с.
9. Панчишин А. В. Поняття, ознаки та структура категорії «правовий статус». *Часопис Київського університету права*. Київ, 2010. № 2. С. 95–98.
10. Горяинова К. К., Овчинского В. С., Шумилов А. Ю. Оперативно-розыскная деятельность : учебник. М. : ИНФРА-М, 2002. 794 с.
11. Основи оперативно-розшукової діяльності. навчальний посібник. О. Ю. Анциферов, М. В. Стащак, В. В. Шендрик та ін. / за редакцією С. М. Гусарова. Х. : Вид-во ХНУВС, 2015. 312 с.
12. Авраменко Л. В., Петров О. В., Цвік М. В. та ін. Загальна теорія держави та права: підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів/за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків : Право, 2009. 584 с.
13. Комаров С. А., Малько А. В. Теория государства и права. Москва : Норма–Инфра-М, 1999. 448 с.
14. Про Головне управління внутрішньої безпеки Державної фіскальної служби України. Наказ ДФС України від 19.02.2016 № 148
15. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. У 2-х томах. Том 1. Загальна частина / ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). К. : Видавництво «Юридична думка». 2007. 592 с.
16. Скакун О. Ф. Теория государства и права (энциклопедический курс) : учебник. Харьков : Эспада, 2005. 840 с.
17. Тихомиров Ю. А. Управление делами общества: Субъекты и объекты управления в социалистическом обществе. М. : Мысль, 1984. 223 с.

Рецензент – доктор юридичних наук, доцент Халімон С. І.

Сало А. П. Суть, содержание и структура подразделений внутренней безопасности Государственной фискальной службы Украины

В статье анализируется суть, содержание и структура оперативно-розыскного статуса подразделений внутренней безопасности Государственной фискальной службы Украины (далее ГФС Украины). Установлено, что оперативно-розыскной статус подразделений внутренней безопасности – это нормативно закреплённая система прав, обязанностей, юридической ответственности оперативных подразделений внутренней безопасности ГФС Украины, которые обусловлены их основными задачами, сводящимися к таким аспектам: 1) обеспечение мероприятий по предупреждению коррупции и контролю за их реализацией в аппарате ГФС Украины, её территориальных органах, на предприятиях, в заведениях и организациях, принадлежащих к их сфере её управления, в рамках предусмотренных законом полномочий; 2) установление правил поведения должностных лиц ГФС Украины и контроль за их исполнением; 3) обеспечение в ГФС Украины и её территориальных органах безопасности деятельности, а так же государственных служащих и работников от противоправных посягательств, связанных с исполнением ими служебных обязанностей.

Ключевые слова: подразделения внутренней безопасности, оперативно-розыскная деятельность, оперативно-розыскной статус, права, обязанности, ответственность.

Salo O. The Essence, Content and Structure of the Operative Investigation Status of the Internal Security Units of the State Fiscal Service of Ukraine

The article analyzes the essence, content and structure of the operative investigation status of the internal security units of the State Fiscal Service of Ukraine (hereinafter – SFS of Ukraine). It was established that the operative investigation status of the units of internal security is a normatively fixed system of rights, duties and legal responsibility of the operational divisions of the internal security of the SFS of Ukraine, with their main stipulated tasks, which involve 1) ensuring measures for corruption prevention and control over their implementation in the SFS apparatus of Ukraine, the territorial bodies, enterprises, institutions and organizations belonging to the sphere of the SFS administration within the power limits provided by the law; 2) establishing the rules of conduct for the SFS officials of Ukraine and control over their implementation; 3) securing activities of the SFS of Ukraine and its territorial bodies, as well as protecting civil officers and employees from illegal encumbrances related to the performance of their official duties.

Also, the article provides the analysis of normative legal acts that determine the operative investigation status of the internal security units of the SFS of Ukraine. The above analysis confirms the necessity of revision of the regulatory framework for the activities of these bodies. The need for a reform of the internal security units of the SFS of Ukraine in the frame of the establishing the national economic

investigation service. The effectiveness of the functioning of the income and income tax systems of the country depends on the activity efficiency of the internal security units of the SFS of Ukraine.

Key words: *internal security units, operative investigation activity, operative investigation status, rights, duties, responsibility.*